

Republika e Kosovës
Republika of Kosova - Republic of Kosovo
Qeveria - Vlada - Government

Zyra e Kryeministrit - Ured Premijera - Office of the Prime Minister
Zyra për Qeverisje të Mirë / Kancelarija za Dobro Upravljanje / Office of Good Governance

STRATEGIJA O PRAVIMA OSOBA SA INVALIDITETOM 2025-2030

FEBRUARY 2025

Republika e Kosovës

Republika Kosova- Republic of Kosovo

Qeveria – Vlada -Government

Zyra e Kryeministrit - Ured Premijera - Office of the Prime Minister

Zyra për Qeverisje të Mirë / Kancelarija za Dobro Upravljanje / Office of Good Governance

STRATEGIJA O PRAVIMA OSOBA SA INVALIDITETOM 2025-2030

February 2025

ZAHVALNICA

Kancelarija za Dobro Upravljanje/Kancelarija Premijera, usvaja Strategiju za prava osoba sa invaliditetom 2025-2030, kroz koju ima za cilj sprovođenje jasnih prioriteta i ciljeva u vezi sa pravima osoba sa invaliditetom u Republici Kosovo.

Izrada Nacionalne strategije za prava osoba sa invaliditetom 2025-2030 bila je zajednički napor vladinih institucija Republike Kosovo, kao i veoma širokog spektra lokalnih i međunarodnih partnera pod vođstvom i koordinacijom Kancelarije Premijera/Kancelarije za Dobro Upravljanje.

Kancelarija Premijera Republike Kosovo/Kancelarija za Dobro Upravljanje izražava svoju duboku zahvalnost za blisku saradnju i pomoć koju pružaju svi zvaničnici institucija centralne i opštinske uprave. Vlada Republike Kosovo zahvaljuje se svim predstavnicima civilnog društva, stručnjacima iz oblasti ljudskih prava, institucijama i nevladinim organizacijama Kosova koje zastupaju interese osoba sa invaliditetom na njihovim vrednim sugestijama i preporukama. Različite lokalne i međunarodne organizacije koje zastupaju interese osoba sa invaliditetom na Kosovu takođe su dale poseban doprinos razvoju strategije.

SADRŽAJ

SKRAĆENICE	2
REZIME	3
UVOD	7
VIZIJA	10
MISIJA	10
Vodeći principi Strategije za prava osoba sa invaliditetom 2025-2030.....	10
METODOLOGIJA	12
POZADINA	13
ANALIZA POSTOJEĆEG STANJA	15
Demografske karakteristike i vitalna statistika stanovništva.....	15
Stanovništvo na Kosovu.....	15
Broj osoba sa invaliditetom na Kosovu.....	17
Pravni okvir za zaštitu prava osoba sa invaliditetom.....	18
STRATEŠKI CILJEVI	20
STRATEŠKI CILJ I:	20
Unapređenje kvaliteta socijalnih usluga za osobe sa invaliditetom.....	20
STRATEŠKI CILJ II	21
Unapređenje inkluzivnog sistema u obrazovanju i profesionalnom razvoju osoba sa invaliditetom.....	21
STRATEŠKI CILJ III	22
Omogućavanje pristupa za osobe sa invaliditetom.....	22
MEHANIZMI EVALUACIJE, MONITORINGA I IZVEŠTAVANJA	24
Savet za osobe sa invaliditetom.....	24
MIŠLJENJE O PROCENI UTICAJA NA BUDŽET (PUB) ORGANA PREDLAGAČA	26
MATRICE - AKCIONI PLAN O PRAVIMA OSOBA SA INVALIDITETOM U REPUBLICI KOSOVO 2025-2027	29

SKRAÇENICE

KP/KDU	-Kancelarija premijera/Kancelarija za dobro upravljanje
KSP/KP	-Kancelarija za strateško planiranje/Kancelarija premijera
ASK	-Agencija za statistike Kosova
OUO	-Opštinska uprava za obrazovanje
OPB	-Odeljenje porodičnog blagostanja
MFRT	-Ministarstvo za finansije, rad i transfere
MONTI	-Ministarstvo obrazovanja, nauke, tehnologije i inovacija
MUP	-Ministarstvo unutrašnjih poslova
MSP	Ministarstvo spoljnih poslova
MKOS	-Ministarstvo kulture, omladine i sporta
MZ	-Ministarstvo zdravlja
ME	-Ministarstvo ekonomije
MŽSPPI	-Ministarstvo zaštite životne sredine, prostornog planiranja i infrastrukture
MPŠRR	-Ministarstvo šumarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja
MALS	-Ministarstvo uprave i lokalne samouprave
MP	-Ministarstvo pravde
KP	-Kosovska policija
MKPOI	-Međunarodna konvencija o pravima osoba sa invaliditetom
NAPOI	-Nacionalni Akcioni plan za osobe sa invaliditetom
NPR	-Nacionalni plan razvoja
SMART	-Specifični, merljivi, ostvarivi, relevantni i vremenski ograničeni indikatori
NSPR	-Nacionalna strategija i plan razvoja
OI	- Osobe sa invaliditetom
IOP	-Individulni obrazovni plan
EK	-Evropska komisija
NVO	-Nevladine organizacije
NIJZK	-Nacionalni institut za javno zdravlje Kosova
KPOI	-Konvencija o pravima osoba sa invaliditetom
SZO	-Svetska zdravstvena organizacija
OOI	-Organizacija za osobe sa invaliditetom
UDLJP	-Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima
RC	-Resursni centar
CSO	-Centri za stručno osposobljavanje

REZIME

Ostvarivanje ljudskih prava, posebno osoba sa invaliditetom, od suštinskog je značaja za razvoj i dobrobit društva. Ostvarivanje svakog prava za svakog pojedinca stvara jednake mogućnosti da svaki čovek ima odgovarajući pristup društvu, sa posebnim akcentom na osobe sa invaliditetom.

Strategija za prava osoba sa invaliditetom 2025-2030 usmerena je na aktere koji rade na pravima i socijalnoj inkluziji osoba sa invaliditetom, kao što su državne institucije, organizacije osoba sa invaliditetom. Ovaj dokument takođe ima za cilj da koristi i samim osobama sa invaliditetom, zajedno sa njihovim porodicama, pravnim zastupnicima, stručnjacima, vaspitačima i drugim relevantnim subjektima koji su uključeni u promovisanje njihovih prava i blagostanja.

Strategija predstavlja važan dokument u okviru napora Vlade Republike Kosovo koji će poslužiti kao katalizator za stvaranje efikasnijih, održivih i koordinisanih politika u oblasti prava osoba sa invaliditetom. U cilju poboljšanja postojećeg stanja u prioritetnim oblastima odabranim u strateškom dokumentu, definisani su strateški ciljevi koji će biti detaljni i precizirani konkretnim akcijama, merljivim, specifičnim, ostvarivim i realnim indikatorima. Institucije odgovorne za sprovođenje svake aktivnosti imaju definisan vremenski okvir i budžetsku liniju za pokrivanje aktivnosti definisanih u akcionom planu za sprovođenje strategije.

Štaviše, strategija će služiti kao vodič za institucije Republike Kosovo da rade u okviru principa nediskriminacije, poštujući urođeno dostojanstvo, individualnu autonomiju, uključujući slobodu donošenja sopstvenih odluka i nezavisnost osoba, poboljšanje kvaliteta života i blagostanja, puno i efektivno učešće i puno uključivanje u društvo. Prihvatanje osoba sa invaliditetom kao društvene vrednosti, dela ljudske različitosti i humanosti, i izjednačavanje mogućnosti, ravnopravnost između muškaraca i žena, poštovanje razvojnih kapaciteta dece sa smetnjama u razvoju, kao i poštovanje prava dece sa smetnjama u razvoju za očuvanje njihovog identiteta, što su istovremeno i osnovni principi Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom.

Aktivnosti i obaveze navedene u ovom dokumentu proširuju se na 3 oblasti od posebnog prioriteta u životu građana sa invaliditetom, kao što su:

Strateški cilj 1. Unapređenje kvaliteta socijalnih usluga za osobe sa invaliditetom;

Strateški cilj 2. Unapređenje inkluzivnog sistema u obrazovanju i profesionalnom razvoju osoba sa invaliditetom;

Strateški cilj 3. Omogućavanje pristupa za osobe sa invaliditetom

Izrada i usvajanje dokumenata ove prirode ima za cilj da značajno unapredi kvalitet života osoba sa invaliditetom, a stvorila je i mogućnost da se detaljnije bavimo ostvarivanjem prava i zahteva ove zajednice.

Donošenje niza zakona i podzakonskih akata kao što su; Zakon o slepim licima, Zakon o statusu i pravima osoba sa paraplegijom i tetraplegijom, Administrativno uputstvo (VRK) br. 11/2022 o utvrđivanju spiska, vrsta i pomoćnih sredstava koja se besplatno daju paraplegičarima i tetraplegičarima koji služe za kretanje, prevenciju i pomoć, Uredba (VRK) – br. 23/2024 o procedurama i kriterijumima za procenu i ocenjivanje statusa i prava paraplegičara i tetraplegičara i sprovođenje Uredbe VRK 15/2014 o pružanju usluga za gluve osobe na znakovnom jeziku u javnim ustanovama bila su neka od dostignuća u podizanju životnog standarda korisnika ovog zakonskog okvira tokom protekle decenije.

Iako i pored finansijskih izazova u ostvarivanju prava osoba sa invaliditetom, ima još mnogo posla, najvažnije je da postoji potencijal i međusobna saradnja institucija u zemlji i društvenih organizacija, u ovom slučaju organizacija za osobe sa invaliditetom.

U izradi dokumenata ove prirode, Vlada Republike Kosovo je još pre nekoliko godina pokrenula Nacionalnu strategiju za prava osoba sa invaliditetom 2013-2023 da bi omogućila detaljniju realizaciju aktivnosti i ciljeva koji proizilaze iz radnih grupa. Pristup izradi ovih dokumenata ima za cilj potpunu inkluziju osoba sa invaliditetom i poboljšanje uslova njihovog života.

Mnogi pozitivni aspekti proizašli su iz evaluacije strategije za prava osoba sa invaliditetom 2013-2023. Među identifikacijom gore navedenih nedostataka i izazova, podjednako je važno prepoznati postojeće prednosti i prednosti unutar pejzaža inicijativa, koje se odnose na osobe sa invaliditetom na Kosovu.

Procenom prava osoba sa invaliditetom i inicijativama za inkluziju u periodu 2013-2023. proizišla su sledeća konkretna dostignuća.

- Razvoj sveobuhvatnog okvira politike: Strategija 2013 -2023. postavila je temelje za sveobuhvatni politički okvir, naglašavajući posvećenost vlade da unapredi uključivanje osoba sa invaliditetom u ključne sektore politike, kao što su zdravstvo, obrazovanje, socijalna zaštita, pravna zaštita i pristup. U cilju usklađivanja politike zemlje sa PPOI, okvir je dao podsticaj njenom stavljanju na razvojnu agendu zemlje.
- Međusektorska koordinacija i saradnja: strategija je olakšala stvaranje međusektorskih mehanizama koordinacije i saradnje, koje nadgleda Kancelarija za dobro upravljanje. Ova koordinacija, koju je obezbedilo telo koje se nalazi u centru Vlade Kosova, je ojačalo kolektivne napore za promovisanje prava i inkluzije osoba sa invaliditetom.
- Aktivno učešće osoba sa invaliditetom: izrada i implementacija strategije svedoči o stvarnom nivou aktivnog učešća osoba sa invaliditetom i njihovih reprezentativnih organizacija. Njihovo kritičko učešće u rešavanju sprovođenja prava osoba sa invaliditetom na Kosovu, bilo je od suštinskog značaja u oblikovanju strategije za 2013-2023. i njenih akcionih planova, zahtevajući odgovornost i obezbeđujući da se čuje glas onih koji su direktno pogođeni.
- Zakonodavna podrška i reforme: neka zapažena dostignuća u podršci pravima osoba sa invaliditetom dovela su do reformi u nekoliko oblasti kao što su Zakon o slepim licima, Zakon o statusu i pravima paraplegičara i tetraplegičara, kao i implementacija Uredbe VRK 15/2014 o pružanju usluga znakovnog jezika u Republici Kosovo u javnim

institucijama. Ove zakonske izmene dodatno su unapredile zaštitu prava i blagostanja dotičnih ciljnih grupa.

- Podizanje svesti i senzibilizacija: inicijative kao što je Godina osoba sa invaliditetom 2022. dale su značajan doprinos podsticanju veće svesti i senzibilizacije o pravima i pitanjima osoba sa invaliditetom. Ovi napori su došli do različitih aktera, uključujući škole i Kosovsku policiju, inicirajući pozitivnu promenu u razumevanju i stavovima.

U nastavku razvojnog puta nove strategije neophodno je prepoznati i iskoristiti navedene prednosti, prepoznajući ih i kao katalizatore pozitivnih promena.

Za efikasnu implementaciju Strategije izvršene su procene raspoloživih sredstava u budžetima namenjene od strane zainteresovanih strana za sprovođenje akcionih planova koji se izrađuju i revidiraju na osnovu prioriteta utvrđenih za 3-godišnje periode u vezi sa aktivnostima vezanim za prava osoba sa invaliditetom. Finansijske procene za implementaciju su pripremljene u višedimenzionalnom pristupu koristeći projekcije Srednjoročnog okvira rashoda 2025-2027, gornje granice rashoda za budžetske organizacije u različitim sektorima, kao i pretpostavke za dugoročne projekcije.

UVOD

Strategija za prava osoba sa invaliditetom 2025-2030 (SPOI) odražava prioritete Vlade Republike Kosovo u oblasti invalidnosti, postavljene u Nacionalnoj razvojnoj strategiji i planu 2030 (NRSP) i takođe odražene u Srednjoročnom okviru rashoda (SOT) kao i Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju (SSP).

Dokument Strategije definiše tri strateška cilja, u potpunoj saglasnosti sa prioritetnim ciljevima Vlade Republike Kosovo (VRK) u oblasti invalidnosti, postavljenim u NRSP 2030. Ostvarivanje strateških ciljeva unapređenja kvaliteta i pristupa uslugama doprineće očuvanju, održavanju i poboljšanju položaja osoba sa invaliditetom u zemljama.

Cilj strateškog dokumenta je da reforme u smislu unapređenja pravnog okvira za osobe sa invaliditetom, poboljšanje usluga pristupačnosti koje proizilaze iz Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima osoba sa invaliditetom, takođe usmere u skladu sa ciljevima održivog razvoja (COR) sažetim u Agendi 2030, koji imaju za cilj održivi razvoj i dobrobit stanovništva na globalnom nivou, uzimajući u obzir ekonomske, socijalne i ekološke aspekte, posebno SDG-10 sa fokusom na obezbeđivanje smanjenja nejednakosti unutar i između zemalja za sve ljude, svih uzrasta i promovišu njihovo blagostanje.

Strategija je orijentisala strateške ciljeve i planira institucionalne akcije u podršci i ispunjavanju vizije Nacionalne strategije razvoja 2030, odnosno obaveza prema *Drugom razvojnom stubu – Ravnopravan ljudski razvoj*.

Strateški ciljevi Strategije za prava osoba sa invaliditetom 2025-2030 vezani su za (4) razvojni cilj uključujući *Pristupačno i kvalitetno obrazovanje*, (6) razvojni cilj *Visoko, dostojanstveno i inkluzivno zapošljavanje*, razvojni cilj (6) *Unapređeno zdravlje i blagostanje*, kao i cilj (7) *Kreativna kultura i aktivno društvo* Nacionalne strategije razvoja 2030.

Trenutna situacija osoba sa invaliditetom ne zadovoljava puno ostvarivanje osnovnih prava i sloboda na ravnopravnoj osnovi sa drugima. Stoga su svi subjekti odgovorni za garantovanje ovog prava, što se može ostvariti samo uklanjanjem bilo koje vrste prepreka i barijera koje

stvaraju poteškoće u poštovanju principa nediskriminacije osoba sa invaliditetom. Na osnovu ove istine, čitav međunarodni spektar je preduzeo odgovarajuće korake ka implementaciji ovog prava konvencijama, standardima, zakonima, propisima itd., koji obavezuju države da ih usvoje i sprovede. Štaviše, ovaj trenutni okvir koji štiti prava osoba sa invaliditetom promenio je nacionalne politike zemalja uspostavljanjem i rešavanjem pitanja prava osoba sa invaliditetom kao pitanja ljudskih prava, dostignuća koje niko ne može poreći.

Svakako, ove politike nisu uvek davale rezultate i ovo društvo je korektno reagovalo na ovakvu situaciju, tako da za željenu sliku u ovom pitanju svedoci smo da ima još mnogo posla da se obavi. U ovom kontekstu, navodimo da država Republika Kosovo, odnosno njene institucije imaju još mnogo posla i truda obave, stoga, pozivajući se na najviši pravni akt, svoj Ustav i Konvenciju Ujedinjenih nacija o pravima osoba sa invaliditetom kao najvišem međunarodnom instrumentu za zaštitu i poštovanje prava osoba sa invaliditetom, Republika Kosovo izražava svoju spremnost i političku volju, i potvrđuje svoju odgovornost da poštuje i ispunjava međunarodne obaveze koje obezbeđuju ostvarivanje svih osnovnih, univerzalnih i neotuđivih prava za sve građane u zemlji, kao i da izveštava međunarodne mehanizme o primeni ovih dokumenata i politika. Zbog toga je Nacionalna strategija za prava osoba sa invaliditetom 2025-2030 izrađena u skladu sa principima proklamovanim u Povelji Ujedinjenih nacija, Univerzalnoj deklaraciji o ljudskim pravima i Međunarodnim paktovima o ljudskim pravima, koji priznaju urođeno dostojanstvo i jednaka i neotuđiva prava članova ljudske porodice, kao osnovu slobode, pravednosti i mira u svetu.

Ovaj Strateški dokument će doprineti procesu usaglašavanja svih politika u oblasti zaštite prava osoba sa invaliditetom sa standardima koji su dostignuti na globalnom nivou, gde teži da otvori i učini pristupačnim sve oblasti života osobama sa invaliditetom u našoj zemlji.

U skladu sa ciljevima NSR Nacionalnog plana za razvoj 2024-2026, Strateški cilj: Povećanje kvaliteta razvoja politike i pružanja usluga građanima i privredi, Strateška mera: 10.1.9. Jačanje antidiskriminacionih politika i zakonodavstva, za period 2025-2030, definisala su tri strateška cilja:

Strateški cilj 1. Unapređenje kvaliteta socijalnih usluga za osobe sa invaliditetom;

Strateški cilj 2. Unapređenje inkluzivnog sistema u obrazovanju i profesionalnom razvoju osoba sa invaliditetom;

Strateški cilj 3. Poboljšanje pristupa za osobe sa invaliditetom

Ovi ciljevi, koji detaljno oslikavaju aktivnosti i indikatore merenja koji će biti ispunjeni u ovom periodu, na osnovu kojih institucije uključene u realizaciju ovog dokumenta sprovode konkretne aktivnosti posvećene određenim oblastima. AP uključuju specifične aktivnosti za reorganizaciju institucija, jačanje institucionalne uprave, osiguranje i obezbeđivanje mogućnosti pristupa, te jačanje promocije i svesti o pitanjima invalidnosti.

VIZIJA

Vizija strategije je za inkluzivno društvo u kojem osobe sa invaliditetom ostvaruju svoj puni potencijal i žive dostojanstveno kao ravnopravni građani, takođe u postizanju Ciljeva održivog razvoja (COR-SDGs), koji imaju za cilj da doprinesu održivom razvoju i blagostanju na globalnom nivou usklađivanjem ekonomskih, društvenih i ekoloških aspekata. SDG 10 se posebno fokusira na smanjenje nejednakosti unutar i između zemalja.

MISIJA

Misija ovog strateškog dokumenta je da definiše strateške ciljeve i prioritete za dugoročni period u cilju povećanja kvaliteta života i blagostanja osoba sa invaliditetom u Republici Kosovo, kao i ispunjavanja obaveza države prema poštovanju i primeni međunarodnih konvencija o ljudskim pravima i pravima osoba sa invaliditetom.

Vodeći principi Strategije za prava osoba sa invaliditetom 2025-2030

Strategija za prava osoba sa invaliditetom 2025-2030 osmišljena je na osnovu poštovanja i garantovanja osam opštih principa Međunarodne konvencije o pravima osoba sa invaliditetom i to:

- Poštovanje urođenog dostojanstva, individualne autonomije uključujući slobodu ličnog izbora i nezavisnosti ličnosti;*
- Nediskriminacija;*
- Puno i efektivno učešće i uključivanje u društvo;*
- Poštovanje promena i prihvatanje osoba sa invaliditetom kao dela ljudske različitosti i humanosti;*
- Jednakost mogućnosti;*
- Pristup;*
- Ravnopravnost muškaraca i žena;*
- Poštovanje evoluirajućih kapaciteta dece sa smetnjama u razvoju i poštovanje prava dece sa smetnjama u razvoju da očuvaju svoj identitet.*

Javne politike Kosova biće u skladu sa ovim principima, uključujući politike za inkluzivnost i nediskriminaciju.

Politike i prakse koje je razvila vlada i koje proizilaze iz ove strategije, uključujući opšte oblasti, odražavaće i ojačati sledeće pristupe:

- *Uključivanje osoba sa invaliditetom – stavovi osoba sa invaliditetom su centralni za kreiranje, finansiranje, implementaciju i evaluaciju politika, programa i usluga koje se tiču njih, uz odgovarajuću podršku i prilagođavanje za učešće*
- *Angažovanje zajednice – angažovanje čitave šire zajednice je neophodno da bi se uklonile barijere i podržalo potpuno uključivanje osoba sa invaliditetom u život njihovih zajednica.*
- *Univerzalni pristup – proizvodi, usluge, objekti i zajednice su dostupni i upotrebljivi svim osobama sa invaliditetom u najvećoj mogućoj meri bez potrebe za posebnim modifikacijama.*
- *Pristup tokom života – uzima u obzir potencijalne potrebe i aspiracije osobe tokom života, sa posebnom pažnjom na ključne životne periode i vremena tranzicije.*
- *Usredsređeno na osobu – politike, programi i usluge za osobe sa invaliditetom su dizajnirane da odgovore na potrebe i želje svakog pojedinca.*
- *Samostalni život – pružanje usluga i opreme koja omogućava najviši nivo nezavisnosti i uživanja u životu koji odražava izbore osoba sa invaliditetom.*
- *Međusobna povezanost – vladine institucije rade zajedno kako bi osigurale koherentnost politika i programa.*

METODOLOGIJA

Strategjia za prava osoba sa invaliditetom je rezultat bliske koordinacije i saradnje između Kancelarije premijera/Kancelarije za dobro upravljanje i zajedničkog rada sa predstavnicima institucija sa centralnog i lokalnog nivoa, predstavnicima civilnog društva, kao i lokalnih i međunarodnih agencija.

Preliminarne analize za izradu Nacionalne strategije za prava osoba sa invaliditetom 2025-2030 proizašle su iz strateške analize i procene sprovedene tokom 2023. godine sa stručnjacima angažovanim od strane SOCIEUX+, gde su u zajedničkoj koordinaciji KP/KDU i saradnjom organizacija za prava osoba sa invaliditetom koje su podržale ovu inicijativu, brojni stručnjaci koji su u periodu od godinu dana analizirali postojeće stanje i na taj način razmišljali u pogledu uputstava i preporuka za izradu strateškog dokumenta.

Nakon dobijanja vrednog doprinosa i ekspertize, KP/KDU je nastavila proces tako što je svoj predlog prosledila Kancelariji za strateško planiranje u okviru Kancelarije premijera kako bi se osiguralo da se strateški dokument bavi jednim ili više prioriteta Vlade i da je u skladu sa njima, te da nije u suprotnosti ili duplira postojeće ili predložene strategije drugih ministarstava. S tim u vezi, održano je deset radnih sastanaka za svaku prioritetnu oblast sa odgovornim institucionalnim akterima. Održano je i pet konsultativnih radionica posvećenih centralnom nivou, zajednička radionica institucija na lokalnom i centralnom nivou i poslednja trodnevna završna radionica sa svim zainteresovanim stranama uključenim u proces.

Štaviše, tokom izrade nacрта, konsultovani su svi predstavnici vlasti i civilnog društva, a posebno je uzeta u obzir uloga Organizacija za osobe sa invaliditetom kao izvora ekspertize i kao kompetentnih partnera za izradu strateških politika, ai što veće unapređenje svesti o potrebi za njenim sprovođenjem. Učesnici na ovim radionicama bili su predstavnici vladinih institucija, civilnog društva, nevladinih organizacija, lokalnih i međunarodnih agencija koje rade za prava osoba sa invaliditetom. Osnovni cilj radionica bio je stvaranje prostora za diskusiju i dogovor o ciljevima i aktivnostima koji bi trebalo da budu obuhvaćeni predmetnim dokumentima, kao i indikatorima za što kvalitetnije prikupljanje dostupnih podataka.

Ovaj proces bi olakšao institucionalni rad u praćenju sprovođenja ciljeva koji su adresirani u Strategiji za prava osoba sa invaliditetom u Republici Kosovo. Tokom čitavog puta u procesu izrade i implementacije radionica sa relevantnim akterima koje vodi i koordinira KP/KDU, dobili smo podršku i odobrenje od skoro svih uključenih aktera i šire sa finalizacijom dotičnog dokumenta.

POZADINA

Na osnovu nedavnog istraživanja Svetske zdravstvene organizacije, oko 1.3 milijarde ljudi - ili 16% globalne populacije - danas doživljava značajnu invalidnost. Ovaj broj se povećava zbog porasta nezaraznih bolesti i ljudi koji duže žive. Osobe sa invaliditetom su raznolika grupa, a faktori kao što su pol, godine, rodni identitet, seksualna orijentacija, religija, rasa, etnička pripadnost i ekonomski status utiču na njihova životna iskustva i njihove zdravstvene potrebe. Osobe sa invaliditetom umiru ranije, imaju lošije zdravlje i doživljavaju više ograničenja u svakodnevnom funkcionisanju od drugih.¹

Istraživanja pokazuju da se u razvijenim društvima pružanje socijalne zaštite smatra važnim aspektom uloge države, a koristi od nege su deo prava pojedinca. Ovaj pristup, koji zauzvrat, obezbeđuje uspeh ili neuspeh brige o osobama sa invaliditetom a što je iz mnogo razloga ključno za dobrobit društva. U tom kontekstu, 2023. godina je obeležila i ispunjenje strateškog dokumenta o pravima osoba sa invaliditetom, odnosno SPOI 2013-2023.

Idući istim putem dokument je dosledno težio podizanju svesti institucija, civilnog društva, donatora, ali i korisnika kako bi postali deo i uključili se u proces integracije osoba sa invaliditetom u politički, društveni, ekonomski i kulturni život. U toku implementacije ovog dokumenta koji smo ostavili iza sebe, a koji je obeležio 1 deceniju postavljanja ciljeva i planiranja aktivnosti za implementaciju, objavljeni su brojni izveštaji koji su odražavali posvećenost svih zainteresovanih strana u cilju socijalnog uključivanja i poboljšanja života svih OSI.

¹ <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/disability-and-health>

Na ovaj način postižući niz značajnih rezultata, kao što je kompletiranje savremenog zakonodavstva, u skladu sa standardima naprednih zemalja, zakonodavstva koje garantuje zadovoljavajući nivo zadovoljavanja potreba ovih kategorija; poznavanje odluke Vlade o znakovnom jeziku kao neotuđivom pravu za OSI; stvaranje odgovarajućeg okruženja za učenje dece sa smetnjama u razvoju; pomoć koja se pruža kroz socijalne politike za osobe sa invaliditetom i porodice dece sa smetnjama u razvoju na osnovu važećih zakona; zaštita i podrška mnogim udruženjima koja predstavljaju OSI itd

ANALIZA POSTOJEĆEG STANJA

Procene i analize oko izrade SPOI-a 2025-2030 uključivale su analizu trenutnog stanja za svaki sektor posebno. Kroz metodologiju prednosti i nedostataka stvorena je osnova za izradu SPOI 2025-2030. Analiza predstavlja dokaze o društvenom i ekonomskom razvoju i nejednakostima, uzimajući u obzir trenutnu situaciju na Kosovu, regionalne i evropske trendove, izazove društvenog i ekonomskog razvoja, identifikovane društvene nejednakosti, ranjive grupe i međunarodne obaveze i obaveze koje je Kosovo preuzelo.

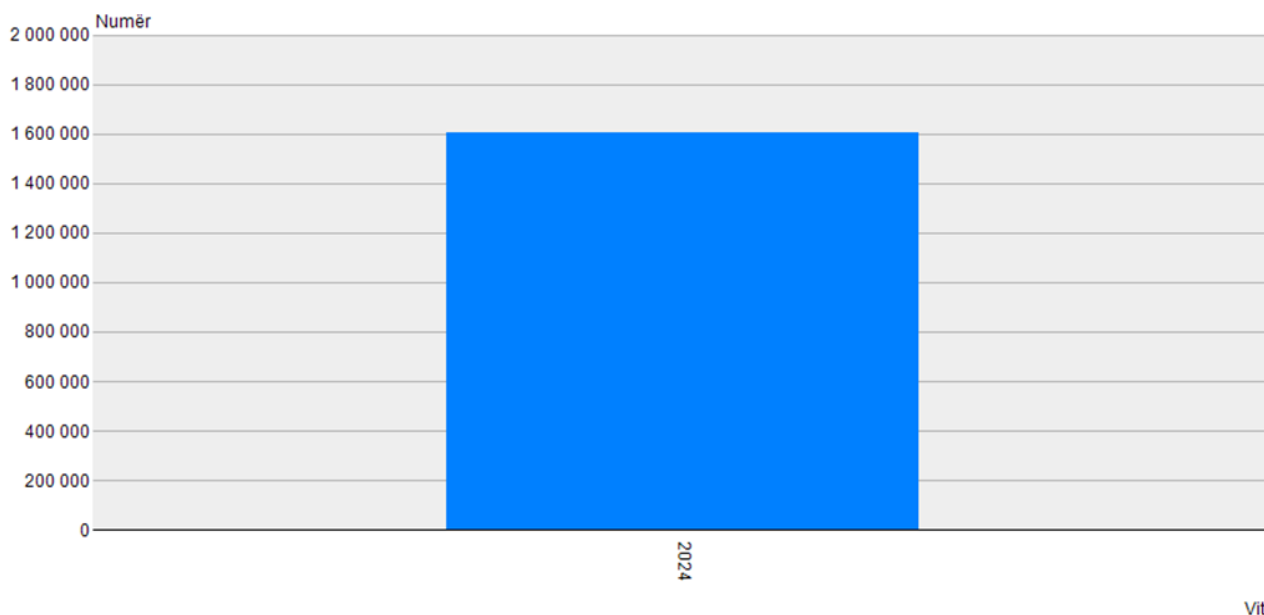
Demografske karakteristike i vitalna statistika stanovništva

Stanovništvo na Kosovu

Prema preliminarnim rezultatima popisa stanovništva iz 2024. godine, broj stalnog stanovništva na Kosovu je 1,586,659, od čega je 795,046 muškaraca i 791,614 žena.

Prosečna starost stanovništva iznosi 34,82 godine (povećanje od 4,85 godina), u odnosu na 2011. godinu, gde je prosečna starost stanovništva iznosila 29,97 godina. Gustina naseljenosti po 1 km iznosi 145.5 stanovnika (2024), u poređenju sa 159.5 stanovnika (2011). Opštine sa najvećom gustinom su Kosovo Polje sa 762 stanovnika, Mamuša sa 513 stanovnika i Priština sa 434 stanovnika na 1 km². Opštine sa najmanjom gustinom su Novo Brdo sa 22 stanovnika, Ranilug sa 32 stanovnika i Štrpce sa 44 stanovnika na 1 km². Od ukupno 38 opština na Kosovu, njih 9 je imalo porast u broju stanovništva, dok je 29 imalo pad u broju stanovništva. Broj domaćinstava na republičkom nivou bio je 353,702 u 2024. godini, u odnosu na 297,090 u 2011. godini. Prosečan broj članova u domaćinstvu je 4.5 stanovnika 2024. godine, u poređenju sa 5.9 stanovnika u domaćinstvu u 2011. (smanjenje za 1.4 stanovnika).

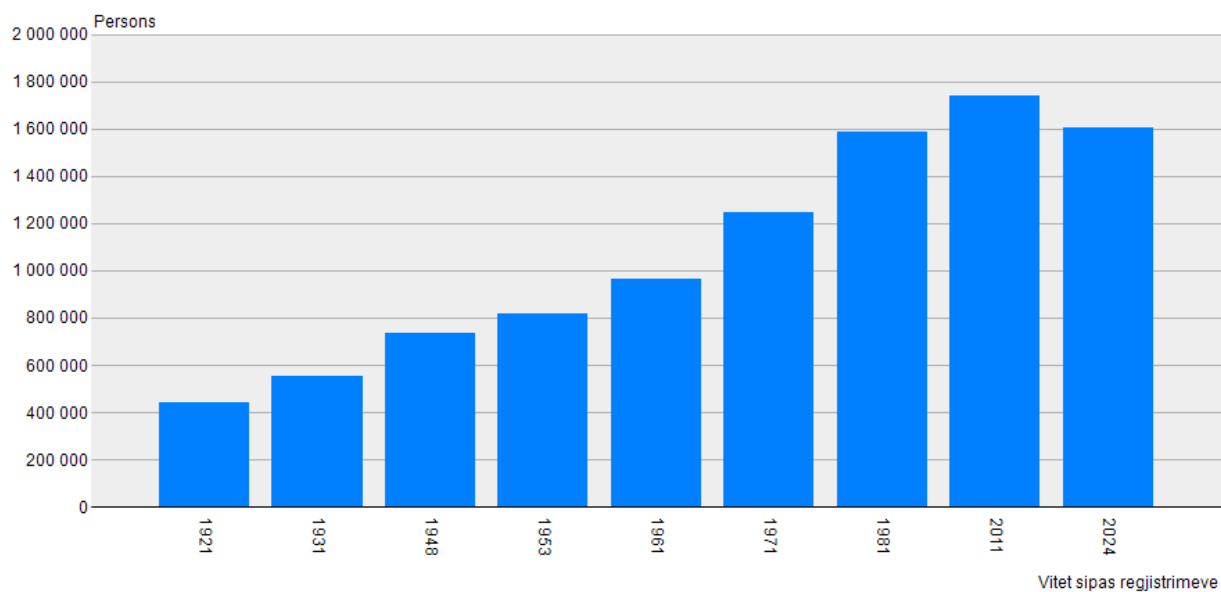
Të dhëna për popullsinë dhe ekonomitë familjare në Kosovë, 2024

Tabela 1. Tabelarni prikaz stanovništva od strane Kosovske agencije za statistiku , 2024²

Jedna od šest osoba u Evropskoj uniji (EU) ima invaliditet u rasponu od blage do teške invalidnosti, što čini da je oko 80 miliona koji su često sprečeni da u potpunosti učestvuju u društvu i privredi zbog barijera iz okruženja i stavova. Za osobe sa invaliditetom, stopa siromaštva je 70% viša od proseka² delimično zbog ograničenog pristupa zapošljavanju. Preko trećine ljudi starijih od 75 godina ima invaliditet koji ih donekle ograničava, a preko 20% je ozbiljno ograničeno. Štaviše, očekuje se da će se ove brojke povećati dok stanovništvo EU stari. EU i njene države članice imaju snažan mandat da poboljšaju socijalnu i ekonomsku situaciju osoba sa invaliditetom.³

² Kosovska agencija za statistiku stanovništvo, 2024³ Strategy for the Rights of Persons with Disabilities 2021-2030

Popullsia sipas gjinisë në Republikën e Kosovës 1921-2024

Tabela 2. Tabelarni prikaz polova od strane Kosovske agencije za statistiku, 2024⁴

⁴ Kosovska agencija za statistiku stanovništvo, 2024

Broj osoba sa invaliditetom na Kosovu

Prema rezultatima popisa stanovništva 2024. godine, na osnovu podataka koje je objavila Kosovska agencija za statistiku, navodi se da 21.3 odsto građana živi sa dugotrajnim poteškoćama. Prema popisu stanovništva iz 2024. godine u Republici Kosovo, rezidentno stanovništvo sa dugotrajnim poteškoćama, prema starosti i stepenu teškoća u obavljanju svakodnevnih aktivnosti, bilo je 337 hiljada 859 lica. U odnosu na ukupan broj stanovnika na Kosovu, čini 21.3%. U međuvremenu, prema popisu stanovništva na Kosovu iz 2011. godine, utvrđeno je da ima 93 hiljade i 288 ljudi sa dugotrajnim poteškoćama, ili oko 8%.⁵

Tab. 3.9 – Popullsia rezidente me vështirësi afatgjate, sipas moshës, shkallës së vështirësisë në kryerjen e aktiviteteve ditore

Aktivitetet ditore	Gjithsej	%	Në lindje	Para moshës 5 vjeç	5 deri 14 vjeç	15 deri 29 vjeç	30 deri 49 vjeç	50 deri 69 vjeç	pas moshës 70 vjeç	Nuk di
Pak vështirësi										
Në shikim edhe kur përdorni syze	98 264	6.20	2 006	2 119	5 260	7 608	20 541	46 850	12 509	1 281
Në dëgjim edhe kur përdorni aparat dëgjimi	39 423	2.49	725	298	310	848	4 722	20 241	11 807	469
Në ecje, ngjitje shkallësh	49 991	3.15	1 105	475	362	1 238	8 357	26 049	11 808	597
Në të mësuar, në përqendrim apo në të mbajturit mend	26 525	1.67	1 145	469	242	718	3 773	12 207	7 611	360
Në kujdesin e përditshëm ndaj vetes (të vishesh, të lahesht, ushqehesh)	14 435	0.91	1 092	481	233	492	1 611	5 292	5 048	186
Në komunikim (t'i kuptosh të tjerët apo të të kuptojnë ty apo të japësh dhe të marrësh informacion)	10 315	0.65	1 512	685	302	394	931	3 035	3 231	225
Gjithsej	238 953	15.07	7 588	4 527	6 709	11 386	39 935	113 674	52 014	3 118
Shumë vështirësi										
Në shikim edhe kur përdorni syze	18 886	1.19	1 116	627	961	1 210	3 680	7 949	3 173	170
Në dëgjim edhe kur përdorni aparat dëgjimi	11 742	0.74	652	238	182	354	1 390	5 023	3 636	87
Në ecje, ngjitje shkallësh	25 310	1.60	1 138	407	281	809	4 461	11 918	6 101	195
Në të mësuar, në përqendrim apo në të mbajturit mend	9 879	0.56	1 317	442	204	394	1 136	2 794	2 488	114
Në kujdesin e përditshëm ndaj vetes (të vishesh, të lahesht, ushqehesh)	7 747	0.49	1 283	425	175	325	843	2 271	2 374	61
Në komunikim (t'i kuptosh të tjerët apo të të kuptojnë ty apo të japësh dhe të marrësh informacion)	5 413	0.34	1 643	590	182	248	474	1 029	1 176	71
Gjithsej	77 977	4.92	7 149	2 724	1 965	3 335	11 984	30 974	19 148	698
Nuk mund të bëjnë fare										
Në shikim edhe kur përdorni syze	1 766	0.11	407	112	123	149	237	391	261	86
Në dëgjim edhe kur përdorni aparat dëgjimi	1 628	0.10	670	192	61	42	93	249	256	65
Në ecje, ngjitje shkallësh	5 955	0.38	1 209	301	124	236	576	1 862	1 745	102
Në të mësuar, në përqendrim apo në të mbajturit mend	2 644	0.17	1 079	257	55	90	135	371	580	77
Në kujdesin e përditshëm ndaj vetes (të vishesh, të lahesht, ushqehesh)	5 752	0.36	1 753	463	126	196	374	1 102	1 606	132
Në komunikim (t'i kuptosh të tjerët apo të të kuptojnë ty apo të japësh dhe të marrësh informacion)	3 184	0.20	1 652	381	79	73	111	342	416	120
Gjithsej	20 929	1.32	6 780	1 706	568	786	1 526	4 117	4 864	582

Tabela 3. Tabelarni prikaz, stanovništva sa dugotrajnim poteškoćama od strane Kosovske agencije za statistiku, 2024

⁵ Kosovska agencija za statistiku stanovništvo, 2024

Pravni okvir za zaštitu prava osoba sa invaliditetom

Poštovanje principa i standarda ljudskih prava, posebno prava osoba sa invaliditetom, jedan je od osnovnih preduslova za vladavinu prava i demokratiju u zemlji. Vlada Republike Kosovo je ostala u potpunosti angažovana i posvećena dizajniranju i stvaranju neophodne pravne infrastrukture, politika, održivih programa i institucionalnih mehanizama za zaštitu i unapređenje ovih prava i na centralnom i na lokalnom nivou vlasti. U tom kontekstu, podelili smo sažetak zakonodavstva za osobe sa invaliditetom na tri oblasti kao što sledi:

- - Posebni zakoni posvećeni osobama sa invaliditetom;
- - Zakoni koji sadrže odredbe koje se odnose na OSI;
- -Administrativna uputstva i propisi za OSI;

Najvažniji zakoni posebno posvećeni osobama sa invaliditetom su:

- *Law No. 03/L-022 on Financial Support for Families of Children with Permanent Disabilities;*
- *Law No. 03/L-019 on Vocational Training, Rehabilitation, and Employment of Persons with Disabilities;*
- *Law No. 04/L-092 on Blind Persons;*
- *Law No. 05/L-067 on Recognition of Status and Rights of Paraplegic and Tetraplegic Persons.*

Laws that Contain Relevant Provisions Related to PWDs:

- --Zakon o materijalnoj podršci porodica dece sa trajnim smetnjama u razvoju, br. 03/L-022
- -Zakon o osposobljavanju, rehabilitaciji i zapošljavanju osoba sa invaliditetom, br. 03/L-019
- -Zakon o slepim licima br. 04/L-092
- -Zakon br. 05/L-067 o priznavanju statusa i prava paraplegičara i tetraplegičara
- -Zakoni koji sadrže relevantne odredbe u vezi sa osobama sa invaliditetom su:
- -Zakon o zdravstvu br. 04/L-125
- -Zakon o radu, br. 03/L-212
- -Zakon br. 04/L – 110 za građevinarstvo
- -Zakon Br. 05/L-021 o zaštiti od diskriminacije
- -Zakon o šemi socijalne pomoći, br. 2003/15
- -Zakon br. 04/L-032 o preduniverzitetskom obrazovanju u Republici Kosovo
- -Zakon br. 08/L-277 o sportu
- -Zakon br. 04/L-131 za penzione šeme finansirane od strane države

- *-Administrativno uputstvo o tehničkim uslovima izgradnje objekata za pristup osobama sa invaliditetom br. 07/2007,*
- *-Administrativno uputstvo (VRK) br. 11/2022 o utvrđivanju spiska, vrsta i pomagala koja se besplatno daju paraplegičarima i tetraplegičarima koja služe za kretanje, prevenciju i pomoć*
- *-Uredba (VRK) – br. 23/2024 o procedurama i kriterijumima za ocenjivanje i priznavanje statusa i prava paraplegičara i tetraplegičara*
- *-Uredba (VRK) br. 07/2017 o sastavu, funkcionisanju, nadležnostima komisije za ocenjivanje i utvrđivanju postupaka za priznavanje statusa i prava paraplegičara i tetraplegičara,*
-

STRATEŠKI CILJEVI

Nacionalna strategija za prava osoba sa invaliditetom (2025-2030) će predodrediti politike i delovanje samog društva za narednih pet godina. Kao rezultat toga, ima za cilj da prenese ciljeve Vlade Republike Kosovo u oblasti ljudskih prava, nediskriminacije, jednakih mogućnosti, građanskih prava i punog učešća osoba sa invaliditetom u evropskom okviru invalidnosti za narednih pet godina. Odabir prioriternih oblasti u Strategiji je izvršen uzimajući u obzir postojeće nedostatke u ispunjavanju osnovnih potreba osoba sa invaliditetom, kao što su poboljšanje socijalne zaštite osoba sa invaliditetom, sprovođenje zakonodavstva o obrazovanju osoba sa invaliditetom, tihom diskriminacijom osoba sa invaliditetom na svim nivoima društva, nedovoljni i neprimereni pristup socijalnom, političkom i ekonomskom životu osoba sa invaliditetom i njihovim potrebama.

Strateški ciljevi Strategije za prava osoba sa invaliditetom 2025-2030, koji se žele postići kroz implementaciju SPOI 2025-2030, su:

STRATEŠKI CILJ I: Unapređenje kvaliteta socijalnih usluga za osobe sa invaliditetom

U početku je definisanje strateških ciljeva rađeno na osnovu rezultata implementacije prethodnog strateškog dokumenta. Socijalne usluge predstavljaju širok spektar ciljeva za ostvarivanje zajednice osoba sa invaliditetom i takođe su izuzetno važan faktor u povećanju kvaliteta života osoba sa invaliditetom.

Konvencija Ujedinjenih nacija o pravima osoba sa invaliditetom jasno naglašava obaveze država potpisnica da priznaju prava osoba sa invaliditetom na adekvatan životni standard, uključujući hranu, odeću, smeštaj, zapošljavanje i penzijsko obezbeđenje, što stoga predstavlja međunarodni standard i obavezu.

Ovim principom, strateški ciljevi ističu socijalne usluge koje podržavaju sve osobe u potrebi poboljšanjem kvaliteta njihovog života. Ovo pravo i potreba će svakako biti izraženije kod

osoba sa invaliditetom, a posebno kod dece. Štaviše, ostvarivanje socijalnih prava za osobe sa invaliditetom direktno će uticati na smanjenje siromaštva

STRATEŠKI CILJ II:
**Unapređenje inkluzivnog sistema u obrazovanju i profesionalnom
razvoju osoba sa invaliditetom**

Pravo na obrazovanje je osnovno pravo svakog čoveka. Da bi se ovo pravo ostvarilo bez diskriminacije i na osnovu jednakih mogućnosti, država mora da obezbedi inkluzivni sistem obrazovanja na svim nivoima i za celoživotno učenje.

Prema Konvenciji Ujedinjenih nacija o pravima osoba sa invaliditetom, da bi ostvarila ovo pravo, država mora da obezbedi da osobe sa invaliditetom ne budu isključene iz opšteg obrazovnog sistema zbog svog invaliditeta, kao i da deca sa invaliditetom ne budu isključena iz besplatnog i obaveznog osnovnog obrazovanja, odnosno srednjeg obrazovanja. Obaveza države je da omogući osobama sa invaliditetom da razviju svoj potencijal kako bi im omogućila puno i ravnopravno učešće u obrazovanju.

Poznavajući međunarodno priznate obaveze, Republika Kosovo je već počela da preduzima neophodne mere kako bi omogućila sprovođenje ovih kriterijuma, počev od nastave po individualnom planu obrazovanja (IOP), rane identifikacije i obrazovanja dece sa smetnjama u razvoju, stručnog obrazovanja, doživotnog učenja, adekvatne obuke i podrške profesionalcima koji rade na svim nivoima obrazovanja sa učenicima sa invaliditetom.

Realizacijom ovog strateškog cilja, Republika Kosovo će zadovoljiti sve potrebe osoba sa invaliditetom za adekvatnim obrazovanjem.

STRATEŠKI CILJ III: Omogućavanje pristupa za osobe sa invaliditetom

Ovaj cilj teži da stvori osobama sa invaliditetom mogućnost pristupa, na ravnopravnoj osnovi sa drugima, u fizičkom okruženju, transportu, informacijama i tehnologiji i informacionim sistemima, kao i drugim olakšicama i uslugama.

I sve to s obzirom na to da u našoj zemlji postoje velike prepreke u svim ovim oblastima koje onemogućavaju osobama sa invaliditetom da uživaju jednake mogućnosti sa ostalim građanima. To su: strukturne barijere u izgrađenim objektima, nedostatak urbanističkog planiranja, pogrešno planirani enterijeri, veb stranice koje ne zadovoljavaju standarde pristupačnosti, nedostatak titlovanih programa, nedostatak dovoljno programa na znakovnom jeziku i sa audio opisom, nedostatak dokumenata i knjiga u audio formatu ili Brajevom pismu, ili u formatu koji je lako čitljiv, itd.

Pristup je preduslov za učešće u društvu i privredi. Štaviše, osobe sa invaliditetom imaju puno pravo da budu deo političkog, javnog, kulturnog i sportskog života na ravnopravnoj osnovi sa drugima, direktno ili preko izabраних predstavnika, uključujući pravo i mogućnost da glasaju i da budu birani. Takođe učešće u nevladinim organizacijama i udruženjima koja se bave javnim i političkim životom u zemlji, kao i osnivanje ili učešće u organizacijama za osobe sa invaliditetom kako bi predstavljale osobe sa invaliditetom na međunarodnom, nacionalnom, regionalnom i lokalnom nivou.

Osobe sa invaliditetom treba da imaju pristup mestima za kulturne performanse ili usluge, kao što su pozorišta, muzeji, bioskopi, biblioteke i turističke usluge, kako bi imali priliku da razviju i iskoriste svoj kreativni, umetnički i intelektualni potencijal, ne samo za svoju korist, već i za bogaćenje društva. Ili da budu deo političkog, javnog, kulturnog i sportskog života na ravnopravnoj osnovi sa drugima, direktno ili preko izabраних predstavnika, uključujući pravo i mogućnost da glasaju i budu birani.

A sada, da bi ovaj cilj bio ostvariv za osobe sa invaliditetom da žive samostalno i da u potpunosti učestvuju u svim aspektima života, država mora preduzeti odgovarajuće mere da obezbedi pristup na ravnopravnoj osnovi sa drugima, fizičkim okruženjima, transportu, informacijama i komunikacijama, uključujući informaciono-komunikacione tehnologije i sisteme. Ove mere, koje treba da obuhvataju, između ostalog: zgrade, puteve, unutrašnji i spoljašnji prevoz, uključujući škole, kao i (smeštaj) ili radna mesta.

MEHANIZMI EVALUACIJE, MONITORINGA I IZVEŠTAVANJA

Ovo poglavlje uključuje detalje o upravljanju implementacijom strateškog dokumenta, strukturama, evaluaciji, praćenju i izveštavanju, privremenim pregledima i konačnoj evaluaciji strateškog dokumenta. Akcioni plan (AP) SPOI je alat za praćenje implementacije SPOI.

Praćenje i izveštavanje u odnosu na Strategiju je od vitalnog značaja kako bi se osiguralo da se životi osoba sa invaliditetom zaista poboljšavaju. Praćenje i izveštavanje će uvek ići uporedo i odgovaraće na dostignuća i izazove Planova koji će biti izrađeni za sprovođenje Strategije.

Odgovornost za izradu akcionih planova pripada svim institucijama na centralnom i lokalnom nivou koje su učestvovalе u izradi Strategije u saradnji sa civilnim društvom. Na ovaj način, u skladu sa svim strateškim ciljevima svake oblasti delovanja Nacionalne strategije za prava osoba sa invaliditetom 2025-2030, trogodišnji akcioni planovi će odraziti i definisati specifične i konkretne mere za svaku instituciju uz indikatore, finansijska sredstva i rokove implementacije.

Savet za osobe sa invaliditetom

Savet za osobe sa invaliditetom je osnovan da radi na stvaranju jednakih mogućnosti, punom učešću i društvenoj integraciji osoba sa invaliditetom, kako bi obezbedio da se potrebe i interesi osoba sa invaliditetom uvek uzimaju u obzir kada Vlada donosi odluke o bilo čemu što utiče na položaj osoba sa invaliditetom. Shodno tome, Savet za osobe sa invaliditetom prati, monitoriše i preispituje uslove života osoba sa invaliditetom, a samim tim i savetuje Vladu i nadležne institucije o svim pitanjima koja se odnose na bolji kvalitet života osoba sa invaliditetom. I konačno, sav rad ovog mehanizma biće u skladu sa strateškim ciljevima ovog dokumenta i ispunjavaće ih.

KDU je prvenstveno odgovorna za praćenje implementacije Akcionog plana (Tabela 4). Ključni akteri odgovorni za sprovođenje aktivnosti su takođe odgovorni za izveštavanje o statusu i napretku. Odgovornost za indikatore dele mnogi akteri, u nekoliko odeljenja, što znači da neki izveštavaju o statusu indikatora.

KDU je takode prvenstveno odgovorna za sprovođenje procena. Razni akteri će biti uključeni u ovaj posao, ali je verovatno da će glavna odgovornost za prikupljanje podataka biti na ASK ili KDU.

Učesnici odgovorni za izveštavanje zavise od nekoliko aktera – znači drugih koji doprinose implementaciji. Stoga će glavni odgovorni akteri možda morati da formiraju radne grupe ili mreže, formalne ili neformalne, kako bi dobili potrebne podatke za godišnji monitoring.

Nastavak dijaloga sa Savetom za osobe sa invaliditetom olakšava implementaciju i praćenje. Stoga će se o rezultatima godišnjeg praćenja aktivnosti i praćenja indikatora razgovarati sa Savetom za osobe sa invaliditetom. Ovo omogućava verifikaciju napretka i pomaže u identifikaciji novih izazova. Dijalozi sa Savetom za osobe sa invaliditetom takode mogu pomoći da se identifikuju nove okolnosti koje mogu da ugroze implementaciju. U konačnu procenu biće uključen i Savet za osobe sa invaliditetom, kao izvor dodatnih podataka za statistiku i istraživanja stanovništva.

MIŠLJENJE O PROCENI UTICAJA NA BUDŽET (PUB) ORGANA PREDLAGAČA

Kancelarija premijera – Kancelarija za dobro upravljanje, kao organ predlagač, izradio je procenu uticaja na budžet ovog Nacrta akcionog plana i dostavio je putem obrazaca za procenu uticaja na budžet, gde ocenjuje da ovaj Akcioni plan nema dodatnih budžetskih troškova. Akcioni plan za prava osoba sa invaliditetom 2025-2027 košta **1,398,950** evra za period 2025-2027. Iznos od **45,000** evra biće finansiran od strane donatora, dok će iznos od **1,353,950** evra biti finansiran iz budžeta Republike Kosovo, odnosno iz budžetskih izdvajanja prema projekcijama budžeta za 2025-2027 godinu za sledeće institucije:

- Ministarstvo obrazovanja, nauke tehnologije i inovacija,
- Ministarstvo zdravlja,
- Ministarstvo finansija, rada i transfera,
- Ministarstvo pravde,
- Ministarstvo kulture, omladine i sporta,
- Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja,
- Ministarstvo administracije lokalne samouprave, kao i
- Kancelarija premijera/Kancelarija za dobro upravljanje itd.

Ovaj trošak raspoređen po godinama i izvorima finansiranja je sledeći:

Godina	2025	2026	2027	Ukupno
Donatori		45,000		45,000
Budžet Kosova	452,550	452,650	448,750	1353950
Ukupno	452,550	497,650	448,750	1398950

Dok je raspodela troškova prema institucijama koje sprovode aktivnosti Akcionog plana za 2025-2027 i kategorijama rashoda sledeća:

Budget Organization (BO)	Year	Goods and services	Subsidies and Transfers	Capital Investments	Always as per BO.
Ministry of Education, Science, Technology and Innovation	2025	36.000			36.000
	2026	36.000			36.000
	2027	40.000			40.000
Ministry of Health	2025	14.000			14.000
	2026	11.000			11.000
	2027	11.000			11.000
Ministry of Finance, Labour, and Transfers	2025	10.000			10.000
	2026	13.000			13.000
	2027	10.000			10.000
Ministry of Justice	2025	40.000	300.000		340.000
	2026	35.000	300.000		335.000
	2027	35.000	300.000		335.000
Ministry of Culture, Youth and Sports	2025	27,000		10,000	37,000
	2026	27,150		10,000	37,150
	2027	32,150		10,000	42,150
Ministry of Local Government Administration	2025	6,000			6,000
	2026	6,000			6,000
	2027	6,000			6,000
Ministry of Agriculture, Forestry and Rur. Dev.	2025	1,250			1,250
	2026	1,200			1,200
	2027	1,300			1,300
Office of the Prime Minister/Office for Good Governance	2025	8,300			8,300
	2026	13,300			13,300
	2027	3,300			3,300
Total for the category.		423,950	900,000	30,000	1,353,950

Mišljenje Odeljenja za budžet – Ministarstvo finansija, rada i transfera za procenu uticaja na budžet

Procenjuje se da Nacrt- Akcionog plana 2025-2027 za sprovođenje Nacrta- strategije za prava osoba sa invaliditetom u Republici Kosovo 2025-2030 neće imati dodatne budžetske troškove za budžet Republike Kosovo u 2025-2027godini. Sve aktivnosti predviđene ovim Akcionim planom realizovaće se iz budžeta planiranog za institucije koje su nadležne za implementaciju i donator.

Republika e Kosovës
Republika Kosova- Republic of Kosovo
Qeveria – Vlada –Government

Zyra e Kryeministrit-Ured Premijera - Office of the Prime Minister
Zyra për Qeverisje të Mirë / Kancelarija za Dobro Upravljanje /Office of Good Governance

**MATRICE - AKCIONI PLAN O PRAVIMA OSOBA SA INVALIDITETOM U REPUBLICI
KOSOVO 2025-2027**

Prishtina, February 2025

Br.	Strateški i specifični ciljevi, indikatori i akcije	Osnovna vrednost	Privremeni cilj [2027]	Cilj za poslednju [2030 godinu]	Rezultat				
I.	Strateški cilj 1. Unapređenje kvaliteta socijalnih usluga za osobe sa invaliditetom								
I.1.	Indikator; Broj izrađenih politika za prava osoba sa invaliditetom	5	10	15	Nacrt zakona o pravima, proceni, tretmanu i priznavanju statusa, uslugama i beneficijama za osobe sa invaliditetom i usvojeni podzakonski akata; Odobren koncept dokument za znakovni jezik;				
I.2.	Indikator; Ocena usaglašenosti zakonodavstva o pravima osoba sa invaliditetom sa međunarodnim standardima	0	1	0	Izrađen je izveštaj kojim se ocenjuje usklađenost domaćeg zakonodavstva sa međunarodnim standardima o pravima osoba sa invaliditetom				
I.1	Specifični cilj I.1; Unapređenje sveobuhvatnih socijalnih usluga za osobe sa invaliditetom								
I.1.1	Indikator; Usvajanje Nacrta zakona o pravima, proceni, tretmanu i priznavanju statusa, usluga i beneficija za osobe sa invaliditetom	0%	100%		Usvojen Nacrt zakona o pravima, proceni, tretmanu i priznavanju statusa, usluga i beneficija za osobe sa invaliditetom				
I.2.2	Indikator; Razvoj politike za zajednicu gluvih osoba	2	3	6	Usvojen Koncept dokument za zajednicu gluvih osoba				
Br.	Akcija	Krajnji rok	Budžet			Izvor finansiranja	Vodeća i pomoćna institucija	Produkt (Output)	Referenca na dokumente
			2025	2026	2027				
1,1.	Zagovaranje za Nacrt zakona o pravima, proceni, tretmanu i priznavanju statusa, usluga i beneficija za osobe sa invaliditetom	2025	Nema troškova			BRK	KDU	Usvojen je Nacrt zakona o pravima, proceni, tretmanu i priznavanju statusa, usluga i beneficija za osobe sa invaliditetom	Konvencija UN o pravima osoba sa invaliditetom
1,2.	Izrada Koncept dokumenta za Zakon o znakovnom jeziku	2025	5000			BRK	KP/KDU Udruženje	Usvojen Zakon kojim se garantuju osnovna prava gluvih osoba na	Konvencija UN o pravima osoba sa invaliditetom

STRATEGIJA O PRAVIMA OSOBA SA INVALIDITETOM 2025-2030

							gluvih Kosova	informisanje i komunikaciju na svim nivoima	
1,3.	Izrada podzakonskih akata za socijalne usluge za osobe sa invaliditetom u okviru Zakona o socijalnim i porodičnim uslugama	2026		5000		BRK	MP	Broj odobrenih podzakonskih akata	Zakon o socijalnim i porodičnim uslugama
1,4.	Izrada Akcionog plana za integraciju pitanja invalidnosti u oblasti omladine, kulture, sporta i srodnih oblasti	2025	5000			BRK	MKOS SPOI	Izrađen je Plan za integraciju pitanja invalidnosti u oblasti omladine, kulture, sporta i dr.	
1,5.	Izrada pravilnika za ugovaranje usluga organizacija civilnog društva	2025	5000			BRK	MFRT	Usvojen je pravilnik za ugovaranje usluga organizacija civilnog društva od države	
	<i>Ukupni budžet za specifični cilj I.1:</i>								
	<i>Iz kojih kapitala:</i>								
	<i>Iz kojih tekućih:</i>		15,000	5000	0				
I.2	Specifični cilj I.2: Uspostavljanje mehanizama za praćenje politika o pravima osoba sa invaliditetom								
I.2.1	<i>Indikator:</i> Broj uspostavljenih mehanizama za praćenje politika o pravima osoba sa invaliditetom	2		4		8	<i>Stvoreni su i operacionalizovani mehanizmi za usklađivanje politike i njihovu izmenu i dopunu</i>		
I.2.2	<i>Indikator;</i> Broj redovnih sastanaka mehanizama za praćenje i sprovođenje politika o pravima osoba sa invaliditetom	2		2		2	<i>Mehanizmi za prava osoba sa invaliditetom održavaju radne sastanke prema svom mandatu</i>		

Br.	Akcija	Krajnji rok	Budžet			Izvor finansiranja	Vodeća i pomoćna institucija	Produkt (Output)	Referenca na dokumente
			2025	2026	2027				
2,1.	Stvaranje međuinstitucionalnih grupa za prilagođavanje i usklađivanje politika sa Konvencijom o pravima osoba sa invaliditetom	2025 2026	5000	5000		BRK Donatori	KDU	Analiza izvršena sa nalazima predmetnog mehanizma	Konvencija UN o pravima osoba sa invaliditetom
2,2.	Praćenje primene Zakona o osposobljavanju, stručnoj prekvalifikaciji i zapošljavanju osoba sa invaliditetom i kvota za zapošljavanje osoba sa invaliditetom u javnoj službi.	2027			Nema troškova		MFRT	Izrađen izveštaj o monitoringu	Zakon o osposobljavanju, prekvalifikaciji i zapošljavanju osoba sa invaliditetom
2,3.	Ex-post analiza Zakona o društvenim preduzećima	2026		3000		BRK	MFRT	Izrađen Izveštaj analize Zakona o društvenim preduzećima	Zakon o društvenim preduzećima
2,4.	Ugovrene usluge od NVO, licencirane za pružanje usluga	2025 2026 2027	30000 0,00	30000 0,00	300000, 00	BRK	MP	Pripremljeni izveštaji o uslugama koje se pružaju NVO	
2,5.	Jačanje mehanizama za inspekciju usluga koje nejavne institucije pružaju osobama sa invaliditetom	2025 2026 2027	35.000 .00	35.000 .00	35.000. 00	BRK	MP	Godišnji izveštaj o inspekciji usluga koje se pružaju osobama sa invaliditetom	
2,6.	Organizovanje obuke na jednostavnom jeziku	2025 2026 2027	Robe i usluge	Robe i usluge	Robe i usluge	Caritas Kosova	KDU MONTI Caritas Kosova	Broj organizovanih obuka sa studentima Univerziteta u Prizrenu i Univerziteta u Prištini. Obuke organizuje centar kompetencija Caritasa Kosova	

2,7.	Organizacija studijske posete Beču	2025	M.Z	M.Z	M.Z	Caritas Kosova	KDU	Studija o primeni prostog jezika u Beču	
	<i>Ukupni budžet za specifični cilj I.2:</i>								
	<i>Iz kojih kapitala:</i>								
	<i>Iz kojih tekućih:</i>								
	<i>Ukupan budžet za Strateški cilj 1:</i>		34000 0,00	34300 0,00	335000, 00				
	<i>Iz kojih kapitala:</i>								
	<i>Iz kojih tekućih:</i>								
Br.	Strateški i specifični ciljevi, indikatori i akcije	Osnovna vrednost		Privremeni cilj [2026]	Cilj za poslednju [2027 godinu]	Rezultat			
II.	Strateški cilj 2. Unapređenje inkluzivnog sistema u obrazovanju i profesionalnom razvoju osoba sa invaliditetom								
II.1.	Indikator; Broj dece sa smetnjama u razvoju u obrazovnom sistemu	3981		4200	4800	Povećanje uključivanja dece sa smetnjama u razvoju u obrazovni sistem koja imaju stručnu podršku			
II.2.	Indikator: Procenat nastavnih planova i programa predmeta po razredu revidirani na osnovu odluka o reviziji	50%		60%	80%	Izveštaji o praćenju realizacije kurikuluma odražavaju pozitivan trend u primeni svih elemenata kurikuluma			
II.1	Specifični cilj II.1. Funkcionalna podrška za prilagođavanje nastavnih planova i programa za decu sa smetnjama u razvoju								
II.1.1	Indikator; Broj modula prilagođenih za učenike sa smetnjama u razvoju	1		2	3	Izveštaji koji se odnose na prilagođene module			

II.2.2	<i>Indikator; Broj osoba sa invaliditetom koji primaju usluge u resursnim centrima</i>	305	315	325	<i>Izveštaji o uključivanju i uslugama koje se pružaju u CSO</i>				
Br.	Akcija	Krajnji rok	Budžet			Izvor finansiranja	Vodeća i pomoćna institucija	Produkt (Output)	Referenca na dokumente
			2025	2026	2027				
1,1	Razvoj prilagođenih profesionalnih modula sa potrebama dece sa invaliditetom	2025 2026 2027	1000	1000	5000	BRK	MONTI Nacionalni organ za kvalifikacije Agencija za zapošljavanje	Broj nastavnih modula prilagođenih za učenike sa smetnjama u razvoju	Zakon o osposobljavanju, prekvalifikaciji i zapošljavanju osoba sa invaliditetom
1,2	Sprovođenje preporuka na osnovu Izveštaja Saveta Evrope u oblasti obrazovanja i obuke	2025 2026	Nema troškova	Nema troškova			MONTI Donatori	Izveštaji o realizaciji datih preporuka	Izveštaj Saveta Evrope u oblasti edukacije i obrazovanja
1,3.	Obezbeđivanje materijala iz izdvajanja budžetskih sredstava za didaktičke materijale, didaktičke trake i pomoćnu tehniku	2025 2026 2027	5000	5000	5000	BRK	MONTI	Broj materijala obezbeđenih za pristup različitim resursima za učenje, uključujući tradicionalne udžbenike, multimedijalne materijale i specijalizovane alate	Zakon o slepima Član 10
1,4	Objavljivanje informativnog paketa od strane MONTI za OUA u vezi sa testiranjem dece sa individualnim planom koja podležu testu uspešnosti	2025 2026 2027	Nema troškova	Nema troškova	Nema troškova		MONTI ODO	Broj dece koja polažu test postignuća	ZAKON Br. 04/L-032 O PREDUNEVER ZITETSKOM OBRAZOVANJ U REPUBLICI KOSOVO
1,5	Modifikacija i prilagodljivost nacionalnog testa za učenike sa intelektualnim teškoćama	2025 2026 2027	5000	5000	5000	BRK	MONTI	Broj dece sa smetnjama u razvoju koja su podvrgnuta testiranju	ZAKON Br. 04/L-032 O PREDUNEVER

STRATEGIJA O PRAVIMA OSOBA SA INVALIDITETOM 2025-2030

									ZITETSKOM OBRAZOVANJ U REPUBLICI KOSOVO
1,6	Revidiranje i ažuriranje nastavnog plana i programa za školu i sport kako bi se prilagodile i integrisale potrebe dece sa smetnjama u razvoju u obrazovni sistem Kosova	2025 2026 2027	5000	5000	5000	BRK	MONTI MKOS SPOI	Nastavni plan i program za školski sport je revidiran i prilagođen kako bi se obezbedila integracija prava osoba sa invaliditetom.	ZAKON Br. 04/L-032 O PREDUNEVER ZITETSKOM OBRAZOVANJ U U REPUBLICI KOSOVO
	Ukupni budžet za specifični cilj I.1:		16000,00	16000,00	20000,00				
	<i>Iz kojih kapitala:</i>								
	<i>Iz kojih tekućih:</i>								
II.2	Specifični cilj II.2: Izgradnja kapaciteta pomoćnog osoblja za osobe sa invaliditetom kao i osoba sa ograničenim sposobnostima								
II.1	Indikator: Procenat nastavnika koji učestvuju u programima stručnog usavršavanja	25%	45%		70%	Povećani su kapaciteti nastavnika za stručno usavršavanje			
II.2	Indikator Broj obuka po akreditovanim programima za decu sa smetnjama u razvoju	5	7		10	Sprovedene su akreditovane obuke o pravima dece sa smetnjama u razvoju			
Br.	Akcija	Krajnji rok	Budžet			Izvor finansiranja	Vodeća i pomoćna institucija	Produkt (Output)	Referenca na dokumente
			2025	2026	2027				
2,1	Obuka i profesionalna sertifikacija osoba sa invaliditetom u okviru CSO-a	2025 2026 2027	5000	5000	5000	BRK	MFRT Nacionalni organ za kvalifikacije	Broj osoba sa invaliditetom obučanih u okviru KAP-a	
2,2	Obuka vaspitača/nastavnika po akreditovanim programima za	2025 2026	5000	5000	5000	BRK	MONTI	100 nastanika, vaspitača obučanih	ZAKON Br. 04/L-032

	metodikë të mësimi të fëmijëve me aftësi të kufizuara në zhvillim.	2027					ODO SPOI	çdo vit	O PREDUNIVER ZITETSKOM OBRAZOVANJ U REPUBLICI KOSOVO
2,3	Obukë e asistuar dhe instruktorëve të gjuhës shqipe dhe efikasitetit të metodave të mësimi të fëmijëve të dëgjuar	2025 2026 2027	5000	5000	5000	BRK	MONTI Donatori KAK	Numri i asistuarëve të cilët përfundojnë çdo vit	ZAKON Br. 04/L-032 O PREDUNIVER ZITETSKOM OBRAZOVANJ U REPUBLICI KOSOVO
2,4	Kontinuesimi i obukës së stafit në institucione të rezidenciale, me fokus në kuptimin e kërësve për akses, nevojë, potencialin e personave me aftësi të kufizuara	2025 2026 2027	3000	3000	3000	BRK	MZ SPOI Donatori	Numri i stafit të punësuar në institucione të rezidenciale çdo vit	
	Ukupni buxhet për objektin 1.2:		18000, 00	18000, 00	18000,0 0				
	Iz kësaj kapitali:								
	Iz kësaj tekut:								
	Ukupan buxhet për Strategjinë 2:		34,000 .00	34,000 .00	38,000. 00				
	Iz kësaj kapitali:								
	Iz kësaj tekut:								

STRATEGIJA O PRAVIMA OSOBA SA INVALIDITETOM 2025-2030

Br.	Strateški i specifični ciljevi, indikatori i akcije	Osnovna vrednost		Privremeni cilj [2027]	Cilj za poslednju [2030 godinu]	Rezultat			
I.	Strateški cilj III.3. Poboljšanje pristupa za osobe sa invaliditetom								
I.1.	Indikator; Procenat javnih institucija koje imaju pristup za osobe sa invaliditetom	40%		60%	80%	Javne ustanove, uključujući centre porodične medicine, škole, opštine, kulturni i sportski centri, obezbediće pristup osobama sa invaliditetom			
I.2.	Indikator; Uspostavljanje mehanizama za osobe sa invaliditetom	2		5	8	Osnivanje i operativnost timova Saveta za osobe sa invaliditetom; Uspostavljanje i operacionalizacija grupa za usklađivanje politike sa Konvencijom o pravima osoba sa invaliditetom;			
III.1	Specifični cilj III.1; Funkcionalizacija pristupa javnim institucijama								
1	Indikator; Web stranice institucija na centralnom nivou omogućavaju pristup osobama sa invaliditetom.	2		4	6	Web stranice institucija na centralnom nivou omogućavaju pristup osobama sa invaliditetom prema potrebnim standardima			
3	Indikator; Procenat stanovništva na nacionalnom nivou koji je upoznat sa pravima osoba sa invaliditetom	15%		25%	35%	Opšta populacija ima povećano znanje o pravima osoba sa invaliditetom prema zakonskim obavezama			
Br.	Akcija	Krajnji rok	Budžet			Izvor finansiranja	Vodeća i pomoćna institucija	Produkt (Output)	Referenca na dokumente
			2025	2026	2027				
3,1	Izrada izveštaja o vrednovanju, korišćenjem upitnika revizije pristupa	2025 2026 2027	Nema troškova	Nema troškova	Nema troškova		MŽSPPI	Godišnji izveštaji koji se izrađuju svake godine za reviziju pristupa	ADMINISTRATIVNO UPUTSTVO-Br. 33/2007 O TEHNIČKIM USLOVIMA GRAĐEVINSKIH OBJEKATA ZA PRISTUP OSOBAMA SA INVALIDITETOM

2,2.	Funkcionalizacija platforme za konsultacije će obezbediti pristupačnost i čitljivost tako što će obezbediti da dokumenti, politike, zakoni, propisi i administrativna uputstva postavljena na sajtu budu razumljivi i dostupni osobama sa invaliditetom.	2026	0	15,000	0	BRK	KP/KDU	Funkcionalizovana platforma o dokumentima i zakonima za pristup osobama sa invaliditetom	
3,3	Početak procesa za pristup znakovnom jeziku na sajtu Ministarstva zdravlja	2025	3000			BRK	MZ	Internet web stranica dostupna na znakovnom jeziku	
3,4	Uključivanje osoba sa invaliditetom u proces planiranja i realizacije kulturnih i sportskih aktivnosti	2025 2026 2027	10000	15000	20000	BRK	MKOS SPOI Međunarodni donatori	Broj osoba sa invaliditetom koje su bile uključene u proces organizovanja kulturnih, sportskih i zabavnih aktivnosti i mera	
3,5	Obezbeđivanje univerzalnog pristupa socio-kulturnim i sportskim institucijama, uključujući karakteristike prilagođene potrebama pojedinaca sa invaliditetom, kao što su vizuelna i akustična signalizacija, obezbeđenje tumačenja znakovnog jezika, pristup fizičkim rampama i drugim smeštajnim jedinicama	2025 2026 2027	10000	10000	10000	BRK	MKOS	Broj institucija sa ponuđenim tipom pristupa.	
3,6	Formiranje specijalizovanih radnih timova Nacionalnog saveta za osobe sa invaliditetom	2025	Nema troškova				KDU SPOI	Timovi formirani unutar Saveta za osobe sa invaliditetom	
3,7	Organizovanje informativnih sastanaka i pružanje tehničke	2025 2026 2027	1000	1000	1000	BRK	MALS KDU SPOI	Budžet koji se izdvaja za potrebe osoba sa invaliditetom u	

STRATEGIJA O PRAVIMA OSOBA SA INVALIDITETOM 2025-2030

	podrške opštinama za izradu nacрта lokalnih budžeta za potrebe osoba sa invaliditetom.						Donatori	opštinama.	
3,8	Stvaranje međusektorske kolaborativne grupe uključujući organizacije civilnog društva i izrada instrumenta zagovaranja za implementaciju politika pristupačne komunikacije (običan jezik)	2025	Nema troškova			Caritas Kosova	KDU Caritas Kosova	Osnovana međusektorska grupa za zastupanje	
3,9	Organizovanje dva okrugla stola o implementaciji politika za pristupačne komunikacije (jednostavnim jezikom)	2025	Nema troškova			Caritas Kosova	KDU Caritas Kosova	Održano sastanaka godišnje	
	Ukupni budžet za specifični cilj III.1.1:		24000,00	41000,00	31000,00				
	<i>Iz kojih kapitala:</i>		10,000.00	15000,00	20000,00				
	<i>Iz kojih tekućih:</i>		14,000.00	26000,00	11000,00				
III.2	Specifični cilj III.2.: Stvaranje jedinstvenog sistema podataka za osobe sa invaliditetom								
1	<i>Indikator: Podaci o osobama sa invaliditetom se prikupljaju posebno u ASK</i>	15%		25%		50%	<i>ASK prikuplja i izveštava podatke na specifičan način/posebno za osobe sa invaliditetom</i>		
2	<i>Indikator: Broj opština koje su uspostavile usluge tumača</i>	0		8		15	<i>Opštine sopstvenim sredstvima pružaju usluge tumača za osobe sa invaliditetom</i>		
Br.	Akcija	Krajnji rok	Budžet			Izvor finansiranja	Vodeća i pomoćna institucija	Produkt (Output)	Referenca na dokumente
			2025	2026	2027				
3,1	Izrada platforme za osobe sa invaliditetom	2025 2026		30,000			KDU Donatori	Formirana Platforma o sa podacima za osobe sa invaliditetom	

3,2	Prikupljanje podataka za poljoprivrednicke invaliditetom.	2025 2026 2027	500	500	500	BRK	MPŠRR	Broj osoba sa invaliditetom koje se bave poljoprivredom	
3,3	Kreiranje pristupa uslugama tumačenja znakovnog jezika preko web sajtova opština, centralnih vlasti i preduzeća	2025 2026 2027	5000	5000	5000	BRK	MALS Opštine ACV	Broj web lokacija razvijenih imajući na umu standarde pristupačnosti.	
3,4	Organizovanje sveobuhvatne konferencije iz oblasti pristupačne komunikacije	2026		Nema troškova		Caritas Kosova	KDU	Održana konferencija o najboljim praksama i inicijativama u oblasti pristupačne komunikacije	
3,5	Obeležavanje svestkih dana o pravima osoba sa invaliditetom	2025 2026 2027	2000	2000	2000	BRK	KDU Resorna ministarstva SPOI	Osmišljeni su i sprovedeni sastanci senzibilizacije o pravima OI i borbi protiv njihove diskriminacije u društvu	Međunarodna konvencija o pravima osoba sa invaliditetom
3,6	Kontinuirana promocija inkluzije i učešća dece sa smetnjama u razvoju u redovnom obrazovanju.	2025 2026 2027	5000	5000	5000	BRK	MONTI DONATORI Forum invalidnosti	Razvijene su i sprovedene lokalne i nacionalne kampanje za unapređenje prava dece i učenika sa invaliditetom u obrazovanju; Mere preduzete u okviru kampanje	
3,7	Obeležavanje svestkih dana o pravima osoba sa invaliditetom	2025 2026 2027	2000	2000	2000	BRK	KDU Resorna ministarstva SPOI	Osmišljeni su i sprovedeni sastanci senzibilizacije o pravima OI i borbi protiv njihove diskriminacije u društvu	Međunarodna konvencija o pravima osoba sa invaliditetom
3,8	Obuka osoba sa invaliditetom za poljoprivredu i ekonomsko	2025 2026	600	700	800	BRK	MPŠRR	25 OI uključenih u	

STRATEGIJA O PRAVIMA OSOBA SA INVALIDITETOM 2025-2030

	osnaživanje od strane MPŠRR	2027						aktivnosti obuke i izgradnje kapaciteta; Razvijene su i sprovedene kampanje podizanja svesti o veštinama zapošljavanja OI, uključujući poljoprivredne aktivnosti	
3,9	Izgradnja kapaciteta policijskih službenika, kroz obuku i radionice sa fokusom na prava osoba sa invaliditetom	2025 2026 2027	Nema troška	Nema troška	Nema troškova	BRK	Kosovska policija;	30 policijskih službenika, uključenih u aktivnosti obuke i izgradnje kapaciteta;	Zakon o policiji, odnosno važeći propisi o policiji
3,10	Izrada priručnika kojim se definišu standardi prevoznih sredstava za osobe sa invaliditetom	2026 2027		Nema troška	Nema troškova	BRK	MŽSPPI	Razvijena je i sprovedena nacionalna kampanja za promovisanje implementacije uslova pristupačnosti za potrebe OI; Broj preduzetih mera u okviru kampanje	
3,11	Razvoj nacionalne kampanje za promovisanje inkluzivnosti osoba sa invaliditetom, kroz kulturne i sportske aktivnosti	2025 2026 2027	10000	10000	10000	BRK	MKOS SPOI	Razvijena je i sprovedena nacionalna kampanja za osobe sa zdravstvenim invaliditetom; Broj preduzetih mera u okviru kampanje	
3,12	Održavanje sastanaka sa sportskim klubovima, savezima i komitetima na nacionalnom i lokalnom nivou, kako bi se povećalo učešće osoba sa invaliditetom u sportskim	2025 2026 2027	2000	2000	2000	BRK	MKOS SPOI	Broj mera preduzetih u okviru inicijative za unapređenje učešća OI u sportu i dostupnosti sportske infrastrukture, usluga i aktivnosti	

	aktivnostima								
3,13	Izveštavanje u navedenom finansijskom i narativnom formatu za fond namenjen osobama sa invaliditetom u oblasti sporta Nacionalnom savetu za prava osoba sa invaliditetom	2025 2026 2027	Nema troškova	Nema troškova	Nema troškova		MKOS	Izveštavanje 2 puta godišnje Nacionalnom savetu za prava osoba sa ograničenim sposobnostima“	
3,14	Razvoj nacionalne kampanje podizanja svesti za promociju osnovnih prava osoba sa invaliditetom u zdravstvenim uslugama. Ova kampanja će obezbediti informisanje i obuku za medicinsko osoblje, promovisati dostupnost medicinskih ustanova, zalagati se za odgovarajuću zdravstvenu opremu i obezbediti širenje informacija i učešće osoba sa invaliditetom u odlukama o zdravstvenoj zaštiti.	2025 2026 2027	5000	5000	5000	BRK	MZ SPOI	Razvijena je i sprovedena nacionalna kampanja podizanja svesti o osnovnim pravima osoba sa invaliditetom u zdravstvenim uslugama, čime se promovišu i garantuju prava osoba sa invaliditetom u svim zdravstvenim službama: dostupnost, informisanost i učešće u medicinskim odlukama i poštovanje njihovih specifičnih potreba. i autonomna prava; Broj učesnika u aktivnostima kampanje i obukama	
3,15	Razvoj programa obuke za zdravstvene radnike u efikasnom informisanju i komunikaciji o invaliditetu, koji pokriva teme kao što su komunikacija sa roditeljima dece sa smetnjama u razvoju od	2025 2026 2027	3000	3000	3000	BRK	MZ Komora bolničara	Razvijen je i implementiran program obuke zdravstvenih radnika u informisanju i komunikaciji o invalidnosti;	

	najranijih faza i osoba sa invaliditetom u svim fazama njihovih zdravstvenih usluga.							Broj medicinskog osoblja koje je prošlo program obuke.	
	Opšti budžet za specifični cilj 3.2.2:		35100,00	65200,00	37300,00				
	Iz kojih kapitala:								
	Iz kojih tekućih:								
	Ukupan budžet za Strateški cilj 3:		59100,00	106200,00	69300,00				
	Iz kojih kapitala:								
	Iz kojih tekućih:								
	Ukupni budžet za Akcioni plan:		433100,00	483234,00	442300,00				
	Iz kojih kapitala:								
	Iz kojih tekućih:								